

Mgr Barbara Lutomirska
IHAR, Zakład Agronomii Ziemiaka, Oddział Jadwisin

Co powinno decydować o doborze odmiany?

Liczni producenci ziemniaków, w zdecydowanej większości niezwiązani umowami na produkcję określonej odmiany, często prezentują opinię, że duża liczba odmian w krajowym rejestrze (aktualnie 117) utrudnia podjęcie decyzji, jakie odmiany uprawiać, by zebrać w pełni satysfakcjonujący plon, łatwo znajdujący nabywcę. Zdecydowaną pomocą w uzyskaniu odpowiedzi na to pytanie są wyniki oceny odmian uży-

zyskiwane w trakcie badań prowadzonych w ramach porejestrowego doświadczalnictwa odmianowego – PDO. Ten system badań, sprawdzony w wielu krajach o bardzo dobrze rozwiniętym rolnictwie, jest wdrażany w naszym kraju od 1999 roku. Głównym jego celem jest prowadzenie doświadczeń rolniczych służących stałemu uzupełnianiu oceny wartości gospodarczej odmian, które zostały zarejestrowane oraz określanie ich przydatności do uprawy w danych warunkach gospodarowania. Pozwala więc na tworzenie listy odmian rekomendowanych dla określonego rejonu uprawy czy kierunku wykorzystania.

Poza informacjami o odmianach gromadzonymi poprzez system PDO i dostępnymi w wydawnictwach Centralnego Ośrodka Badania Odmian Roślin Uprawnych do dyspozycji wszystkich zainteresowanych produkcją, przetwórstwem, marketingiem i konsumpcją ziemniaka są również wyniki badań odmianowych prowadzonych w Oddziale IHAR w Jadwisinie. W naszym ośrodku w ramach działalności statutowej oraz współpracy w systemie PDO prowadzone są prace badawcze pozwalające na znaczne rozszerzenie informacji o każdej z odmian.

Wyniki tych badań są systematycznie opracowywane i publikowane w wydawanej co dwa lata „Charakterystyce Zarejestrowanych Odmian Ziemiaka”; dotychczas przygotowanych zostało siedem wydań.

Zakres cech roślin i bulw ziemniaka, które staramy się scharakteryzować, jest bardzo szeroki i obejmuje zagadnienia dotyczące:

- wysokości i wierności plonowania
- fizjologii i potencjału plonotwórczego sadzeniaków
- wymagań środowiskowo-agrotechnicznych (glebowych, wodnych, nawozowych itp.)

- reakcji na metrybuzynę
- odporności bulw na uszkodzenia mechaniczne i choroby skórki
- składu chemicznego i cech jakości bulw
- przydatności do przetwórstwa na poszczególne produkty spożywcze
- temperatury przechowywania na cele konsumpcyjne i do przetwórstwa
- okresu utrzymywania pełnej wartości konsumpcji
- trwałości przechowalniczej

Dane te mają na celu uszczegółowienie charakterystyki odmiany tak, by z całej ich gamy zarówno producent, jak i odbiorca ziemniaków, mógł możliwie najtrafniej wybrać tę, która będzie spełniała jego wymagania. Trzeba bowiem pamiętać, że pomimo postępu w hodowli, każda nowo rejestrowana odmiana pozostaje kompromisem pomiędzy oczekiwaniami odbiorcy (konsumenta, przetwórcy, eksportera) ziemniaków i ich producenta.

Ujmując zagadnienia te najbardziej skrótowo należy stwierdzić, że tym co znalazłoby największe uznanie rolnika są wysoki i stabilny plon oraz „łatwość agrotechniczna” pozwalająca na uzyskanie dobrego plonu przy niskich nakładach. Przejawia się ona m.in. w takich cechach, jak: wierność plonowania, dobre parametry sadzeniaka i jego małe wymagania odnośnie przechowywania i przygotowania do sadzenia, wysoka odporność roślin i bulw na patogeny i szkodniki, odporność roślin na metrybuzynę, a bulw na uszkodzenia mechaniczne, odpowiedni w danych warunkach okres wegetacji roślin, długi okres zachowania przydatność plonu dla celów marketingowych.

Odbiorcę – konsumenta ziemniaka jadalnego interesują natomiast liczne cechy jakości związane z wyglądem, smakowitością i składem chemicznym bulw, a także coraz częściej - przydatność do sporządzenia określonych dań w warunkach domowych.

Dla odbiorcy – producenta wybranego produktu spożywczego ważna jest przede wszystkim przydatność odmiany, wnikająca z cech związanych ze składem chemicznym, stanem miąższu oraz parametrami wielkości bulw.

Cechy, które przede wszystkim uwzględni odbiorca ziemniaka przemysłowego do produkcji mączki ziemniaczanej czy etanolu, to zawartość skrobi, a także wielkość jej ziaren.

Jeszcze innych walorów będzie poszukiwała firma zainteresowana eksportem sadzeniaków ziemniaka.

Niestety zestawy cech priorytetowych dla producentów i odbiorców ziemniaka nie stanowią układów łatwych do pogodzenia, bowiem możliwe do uzyskania w procesie hodowli osiągnięcie poziomu cech pożądaných przez odbiorcę na ogół pogarsza cechy oczekiwane przez rolnika (np. brak ciemnienia miąższu bulw jest uzależniony niską zawartością związków fenolowych, a obecność wła-

śnie takich związków jest jednym z czynników silnie związanych z odpornością ziemniaka na zarazę roślin i bulw). Przykładów ujemnej korelacji pomiędzy istotnymi w produkcji i użytkowaniu cechami ziemniaka można wymienić znacznie więcej. Dlatego też hodowca w trakcie swojej pracy nad tworzeniem nowej odmiany realizuje tylko niektóre z oczekiwań. Wiele innych cech musi pozostać bez zmian, a nawet może ulec pogorszeniu. W obecnym czasie wysiłki hodowców są wyraźniej ukierunkowane na cechy, których poszukuje odbiorca, a więc cechy jakości bulw. Powoduje to, że mamy pewną liczbę odmian o bardzo dobrych cechach, ale właśnie ze względu na trudności w zapewnieniu odpowiednich warunków siedliskowo-agrotechnicznych mniej przydatnych do szerszej uprawy. **Tym bardziej potrzebne wydają się listy odmian rekomendowanych.**

Polskie odmiany zarejestrowane po roku 1995, które w opinii specjalistów Zakładu Agronomii Ziemniaka IHAR zasługują na szeroką rekomendację na cele konsumpcyjne to:

- Odmiany bardzo wczesne i wczesne na zbiór wczesny: **Denar, Bard, Korona**
- Odmiany bardzo wczesne na zbiór po zakończeniu wegetacji: **Bard, Lord, Denar**
- Odmiany wczesne: **Aksamitka, Cykada, Korona**
- Odmiany średniowczesne: **Balbina, Triada, Tokaj, Wiking, Zebra**
- Odmiany średniopóźne i późne: **Rywal, Salto, Wolfram, Zeus**

Konieczne jest jeszcze zwrócenie uwagi na fakt, że naturalną konsekwencją hodowli jakościowej jest zwiększanie się wymagań agrotechnicznych odmian i większe ich zróżnicowanie. Dlatego też by potrzebne zabiegi były stosowane na optymalnym dla danej odmiany poziomie, rolnik nie powinien „uczyc” się tego w trakcie prowadzenia uprawy, lecz jak najszerzej korzystać z informacji, które są coraz lepiej gromadzone i coraz bardziej dostępne.